

Svenska FN-förbundets paneldebatt om FN idag och i morgon

Ruta: 17 oktober 2025 i Riksdagshuset, 56 deltagare. I panelen: Margareta Cederfeldt (M) Morgan Johansson (S), Kerstin Lundgren (C), Jacob Risberg (MP). Moderator: Lena Hjelm Wallén, förutv. utrikesminister (S). Vård i Riksdagshuset: Olle Thorell (S), Välkomsttalare Jens Petersson. Note taker Jan Axel Nordlander. Chatham House rules tillämpades, dvs. det anges inte vem som sade vad.

Lena Hjelm Wallén erinrade om vad FN betytt, inte minst för Sverige, om vårt långvariga stöd för folkrätten och om vår tro – fortfarande för ett par decennier sedan – på att vi skulle gå mot en säkrare och fredligare värld. Mot den bakgrunden bad hon panelisterna om att ställa diagnos på FN av idag.

FN firar 80 år i år. Det tillkom i traumat efter andra världskriget. Idag hade det knappast gått att bygga upp världsorganisationen. Tiden från 1945 har trots allt i stort varit framgångsrik. Inga krig har eskalerat till stora allomfattande konflikter och det har den multilaterala förhandlingsordningen medverkat till. Nu ifrågasätts den ordningen av stormakterna. Veto-rätten missbrukas, USA missbrukar världstatsrätten genom att t.ex. vägra deltagande palestini-er visum till generalförsamlingen. Ryssland tycks gå in för att konflikter ska lösas av två stormakter bakom stängda dörrar. Detta, liksom att USA lägger sanktioner på domare i Internationella brottmålsdomstolen undergräver respekten för FN, men FN är av avgörande betydelse för små och medelstora stater.

Nationernas förbund överlevde inte och andra världskriget bröt ut. Ska vi nu får se en upprepning av detta? Nej, vi måste tillåta oss en viss, försiktig optimism. I den "Pact for the Future" om den globala färdriktningen för framtiden som presenterades härom veckan hade det varit svårt att komma överens om slutförslaget, men man lyckades ändå samla ihop sig till rekommendationer. Det är hoppgivande.

Lena Hjelm Wallén påpekade att FN tagit på sig nya frågekomplex, t. ex. klimatet och att vi förväntar oss väldigt mycket av organisationen. Hon erinrade om Hammarskjölds bevingade ord att FN:s roll inte är att ta mänskligheten till ett himmelrike utan att skydda den från att falla ner i helvetet. Hur ser den allmänna opinionen om FN ut idag?

Det rådde enighet om att verka för att stödja och utveckla FN. Talet om att FN är handlingsförlamat och ineffektivt är orättvist och skadligt. Som individer, politiker och medlemsorganisationer måste vi bli bättre på att tala om FN och tala positivt, informera om de insatser som görs av t.ex. fackorganen, inte fastna vid Säkerhetsrådet och veto-rätten. FN är den enda arenan som finns där alla stater får vara med och bestämma. Den plattformen kan och ska utnyttjas för att hitta förslag och lösningar men också för att agera mot krig och katastrofer.

Många initiativ, både på fältet och om FN:s struktur har väckts under årens lopp men i många fall har medlemsstaterna inte haft resurser att genomföra dem och det är inte FN:s fel.

Sverige har givit och ger kärnstöd, s.k. core support till FN vilket ger mottagaren handlings- och prioriteringsfrihet, medan många andra, t.ex. Kina, ger projektstöd som binder sekretariatets händer. Nästa år ska en ny generalsekreterare utses. Risken är att den processen stjälar focus från lösningar på de stora frågor som ligger på FN:s bord.

Medlemsstaterna måste betala sina avgifter och betala i tid. Allt annat visar brist på respekt och hindrar världsorganisationen från att planera. Medlemmarna kräver alltmer av FN, men erbjuder inte högre anslag.

FN självt måste också se över sin verksamhet, avgöra vilka som är de kärnfrågor som ska prioriteras. Vi ska begagna oss av de verktyg som finns i organisation, navigera för större makt åt Generalförsamlingen, som land söka nya allierade i specifika frågor, också utanför EU. Sträva efter mer makt åt Generalförsamlingen genom "Uniting for Peace"-resolutioner där Generalförsamlingen kan överrösta Säkerhetsrådet.

FN:s finanser måste säkras vilket också betyder att vi måste slå vakt kring de finansiella institutionerna, bl. a. Inför hotet att USA kanske drar sig ur dessa. Vi måste väcka diskussioner kring FN-stadgan, den "Bibel" som Dag Hammarskjöld i alla livets skiften bar med sig i bröstfickan.

Som medlem i FN är det viktigt att Sverige och EU inte använder dubbla måttstockar för olika länder när det gäller uttalanden och ställningstaganden. Reglerna, t.ex. om mänskliga rättigheter, ska tillämpas lika för alla. Det internationella samfundet måste vara mer aktivt, mer bestämt när det gäller allvarliga brott mot stadgan och konventionerna, t.ex. när det gäller Gaza och Västbanken. Under Generalförsamlingens högnivåsektion nu i september räcker det inte med att bara erkänna Palestina som stat utan också att ta sig an tvåstatslösningen.

I frågor från publiken berördes OSSE:s roll som fredsskapare (svår eftersom enighet – 1 krävs), arvet efter alla de svenskar som under åren gjort insatser för FN och bidragit till 200 år av svensk fred, och varför Sverige inte. Till skillnad från Norge, har ett speciellt fredsinstitut (försök har gjorts med Folke Bernadotte-akademien). Hur kan vi lyfta områden där FN inte är blockerat utan gör ett fantastiskt arbete? Hur kan Sverige hitta nya allianser som gör att vi i Väst kan tävla med Kina när det gäller att stiga in i Afrika nu när USA drar sig tillbaka? EU och Sverige kan inte i den situation som råder fortsätta att montera ner biståndet.